

Elintarvikealan ”tupo-ratkaisu” – kallista, älytöntä, mutta hyvääkin

Edellisessä Leipuri-lehden pääkirjoituksessa 1/2023 totesin, että kaikille yrityksille samansuuruiset palkankorotukset, jotka eivät huomioi eri toimialojen erilaisuutta, tai yksittäisen toimialan sisällä toimivien yritysten taloudellista tilannetta, lisäävät työttömyyttä ja yritystoiminnan keskittymistä yhä suurempien yritysten käsiin. Näin elintarvikealalla nyt taas kuitenkin toimittiin. ETL ja SEL 13.2.2023 tekemässään koko elintarvikealaa koskevassa valtakunnan yleistä linjaa mukailevassa tes-ratkaisussa päätyivät siihen, että palkat nousevat samalla tavoin kaikilla elintarvikealoilla. Tämä käytännössä tarkoittaa sitä, että pienen käsityövaltaisen leipomon pitää maksaa työntekijöilleen samansuuruiset palkankorotukset kuin suuren teollisen elintarvikelaitoksen, on sitten kysymys liha-alan, meijerialan, panimo-alan tai leipomoalan teollisesta laitoksesta. On selvää, että elintarvikealan ”tupo-ratkaisu” sopii elintarviketyöläisten lisäksi hyvin myös teollisille suuryrityksille. Näillä yrityksillä palkkustannusten osuus yrityksen liikevaihdosta on huomattavasti pienempi kuin esimerkiksi käsityövaltaisilla leipomoilla.

Olen usein todennut, että ay-liike keskittyy olemaan hyväosaisten työntekijöiden tuki ja turva. Tästä pieni yksittäinen esimerkki on se, että kaikilla elintarvikealoilla luottamusmiesten korvaukset nousevat ensi kesäkuussa 10 %. Eli yrityksessä parhaimmassa työsuhteturvan piirissä olevien työntekijöiden taloudellista asemaa parannetaan eniten, samalla kun tiedetään, että toukokuusta 2023 lähtien toteutettavat palkankorotukset tulevat mitä todennäköisimmin johtamaan monen ihmisen irtisanomiseen ja/tai lomauttamiseen. Tästä samasta hyväosaisten työntekijöiden etujen ajamisesta on pohjimmiltaan kysymys myös tätä kirjoittaessani menossa olevassa AKT:n ahtaajien työtaistelussa, jossa hyväpalkkaiset ahtaajat vaativat suurempia palkankorotuksia kuin muiden alojen työntekijät ovat jo sopineet saavansa*.

Erityisesti pienille ja keskisuurille leipomo- ja konditoria yrityksille kalliissa elintarvikealan tes-ratkaisussa on kuitenkin myös hyviä asioita, mistä on syytä kiittää molempia neuvotteluosapuolia. Leipomoiden työntekijöitä koskeva työehtosopimus on tunnetusti Suomen jäykin työehtosopimus. Nyt tuohon jäykkääkin jähkemään sopimukseen tuli muutamia hyviä selkeytyksiä ja jopa mahdollisuus paikalliseen sopimukseen perustuvaan työaikajoustoon. Tuo mahdollinen 4 viikon tasoittumisjaksoon sisällytettävä pieni työaikajousto on kuitenkin periaatteellisesti merkittävä uudistus. Itse olen seurannut yli 30 vuoden ajan läheltä tätä leipomoalan tes-teatteria, eikä sinä aikana paikalliseen sopimukseen perustuvia joustoja ole leipomoalalla juuri näkynyt.

Hyviä uudistuksia edellä mainitun lisäksi ovat myös koeaikaan ja takaisinottovelvollisuuteen tulleet selkeytykset siitä, että niiden osalta noudatetaan työehtosopimuslain määräyksiä, sekä mahdollisuus sopia lomarahahan vaihtamisesta paikalliseen vapaaseen. Nämä ovat muilla teollisuuden aloilla olleet jo useamman vuoden ajan mah-

dollisia, mutta hienoa, että nuo selkeytykset tulivat nyt myös leipomoalalle. Kiitos näistä!

Selkeä parannus aikaisempaan verrattuna on myös leipomoiden osa-aikatyöntekijöiden palkkaamiseen tehty uudistus. Parannuksesta huolimatta osa-aikatyöntekijöitä koskeva tes-määräys on uudistuksen jälkeenkin valitettavasti varsin älytön kokonaisuus. Uuden määräyksen mukaan työnantajalla on oikeus palkata ajalle ma-pe kaksi (2) osa-aikaista työntekijää ensimmäistä alkavaa kymmentä (10) kokoaikaista toistaiseksi voimassa olevassa työsuhteessa olevaa leipomotyötä tekevää

työntekijää kohden, lisäksi aina kaksi (2) lisää seuraavaa alkavaa kymmentä kokoaikaista työntekijää kohden.

Tuon määräyksen älyttömyys johtuu siitä, että kaikilla muilla aloilla, siis myös kaikilla muilla elintarvikealoilla, osa-aikaisten työntekijöiden palkkaaminen on täysin vapaata. Jostain syystä SEL haluaa, että elintarvikealoista vain leipomoalalla on osa-aikatyötä rajoittava tes-määräys. Joka tapauksessa nyt tehty osa-aikatyöntekijöitä koskeva uudistus on paljon parempi kuin aikaisempi yli 50 vuoden ajan ollut tes-määräys, joka oli täysin kohtuuton ja epäoikeudenmukainen (ks. Leipuri-lehden 8/2022 pääkirjoitus). Uusi tes-määräys kertoo kuitenkin osaltaan paljon leipomoiden työehtosopimuksesta, sen sisällöstä ja erityisesti osa-aikatyön tekemiseen liittyneistä monien vuosikymmenien työmarkkinapoliittisista väännöistä.

Tes-ratkaisussa on kuitenkin myös hyviä asioita, mistä on syytä kiittää molempia neuvotteluosapuolia.

Uudistuksia leipomoalalla siis tapahtuu, suorastaan ”vauhdilla”. Vuonna 1983 leipomotyöaikalakiin tuli uudistus, että leipomossa työtyössä sai olla 6 prosenttia työvoimasta, mutta vähintään 3 henkilöä. Nyt 40 vuotta myöhemmin, vuonna 2023 leipomoiden työntekijöiden tes:siin tuli määräys, että työnantaja saa vapaasti palkata vähintään kaksi osa-aikaista työntekijää. Voi vain todeta, että 40 vuodessa ”eteenpäin on menty”. Saa nähdä, mitä luovia rajoituksia tulevat neuvotteluskupolvet ay-puolella keksivätkään työntekijöiden työaikoihin liittyen vuonna 2063.

Mika Väyrynen

*Ay-liikkeen puolelta korostetaan usein tasapuolisuutta ja työntekijöiden yhdenvertaista kohtelua perusteena tasasuuruksille palkankorotuksille. AKT:n ahtaajien kiista on hyvä esimerkki siitä, miten ay-liikkeessä viitataan kintaalla tuolle periaatteelle, kun ay-liikkeen (esim. AKT:n ja/tai SAK:n johdon) omat työmarkkinapoliittiset tavoitteet ajavat edelle. Tasapuolisuus ay-liikkeessä on tapaus- ja tilannekohtaista.